

ЈОШ ЈЕДНА ЗАБЛУДА У ТУМАЧЕЊУ ДУКЉАНИНОВОГ ТЕКСТА

На један заиста велики број грешака и заблуда у тумачењу Дукљаниновог текста документовано сам указао у свом издању Летописа попа Дукљанина.¹ Овом приликом ћу се осврнути на једну нову, скоро појављену, заблуду.

Пошто је, у свом чланку „Прилог етногенези неких старохрватских родова“, објављеном у зборнику: *Радови Института Југославенске академије знаности и умјетности у Задру*, св. 16—17, на страни 463, претпоставио — и то на начин, за мене као филолога, потпуно несхватљив и неприхватљив — готско поријекло ријечи Туђемили, академик Бранимир Гушић излаже слиједеће: „Туђемиле су очигледно били некада већа жупа што се протирала у непосредној близини Бара, па је Поп Дукљанин лако могао прибљежити њихову племенску традицију и тај одјељак због тога и прозвати »libellus Gothorum«,² а у одговарајућој напомени каже: „Мислим да је ово тумачење досада загонетнога наслова почетка Дукљанинове кронике много вјероватније од досадашњих домишљања наших научних људи“.³

¹ Библиотека „Луча“, 19, издање Графички завод Титоград, 1967.

² Бранимир Гушић, н. дј., стр. 464.

³ Исто, напомена бр. 60. У истој овој напомени Гушић даље наводи литературу о Летопису, назначивши имена писаца, називе дјела и стране гдје се расправља о појави имена Гот у Летопису. Међу овим писцима он наводи и мене, па дословно каже: „Посве је научно неубичајено писање С. Мијужковића: „Летопис попа Дукљанина, Титоград 1967.“. У мом случају Гушић не означава стране на којима ја објашњавам појаву имена Гот код Дукљанина, јер да је то значио, онда би се његова оцјена „Посве је научно неубичајено...“ односила само на моја, као и осталих писаца које он наводи „домишљања“ у вези са појавом имена Гот. Али Гушићу није била намјера да мене, уз израз „домишљања“, са још једним пејоративом издвоји од осталих писаца које он наводи у односу на њихово тумачење наведене појаве имена Гот. Сасвим је јасно да је академик Бранимир Гушић својом наведеном оцјеном имао намјеру да омаловажи и дискредитује читаво моје издање, то јест читаву моју књигу о Летопису попа Дукљанина, јер та формулација његове оцјене тог мог рада недвосмислено јасно доказује.

Изненађен Гушићевом оцјеном, 18. маја 1970. упути сам му писмо у коме је, поред осталог, стајало: „За своје тврђење не наводите аргумента на којима би се оно заснивало, па због тога тражим од Вас да ово своје тврђење аргументује у било којој научној публикацији. Појава одговарајуће публикације мора услиједити тако да Ви узмогнете имати времена да ме до најкасније 1. августа 1970. (препорученим писмом) или до 4. авгу-

Мислећи да својој етимолошкој дедукцији даје бар извјесну трунку вјероватноће, Гушић на једном мјесту⁴ наводећи ријеч „Туђемили“, у заградама, додаје: „Тјуђемили, још и данас се чује Чудемили“, међутим последије упорног провјеравања истинитости овог његовог тврђења, дошао сам до сасвим сигурног закључка да су облици „Тјуђемили“ и „Чудемили“ потпуно непознати у Туђемилима.

Заиста је несхватљиво да се академик Гушић, још као нефилолог, упушта у једно етимолошко расправљање са циљем рјешавања проблема који су други већ расправили и сасвим убједљиво ријешили, наиме питања: откуд појава имена Гот у Љетопису попа Дукљанина?

ста (телеграмом) обавијестите да је она већ изишла из штампе, наравно достављајући ми уз ово обавјештење и нужне библиографске елементе. Ако овај мој захтјев у цјелости прихватите, ја ћу се ограничити на научну полемику са Вама, а у противном ћу дана 5. августа 1970. године поднијети против Вас тужбу због клевете код надлежног суда. Напомињем да Вам нијесам могао оставити дужи рок јер не смијем ризицирати застарелост тужбе...“.

На горње моје писмо Гушић је реаговао својим од 20. маја, у коме, поред осталог, стоји: „Не сматрам да ријеч „неуобичајен“ садржи било какав увриједљив садржај или смисао...“. На ово сам мислио да му одговорим питањем: да ли би он сматрао да ријеч „неуобичајен“ не садржи било какав увриједљив садржај или смисао кад би се налазила, рецимо, у оваквом контексту који би њега погађао: „Посве је медицински неуобичајено третирање болесника од стране оториноларинголога Бр. Гушића, или пак: „Посве је научно неуобичајено писање географа Бр. Гушића“?, али сам од ове замисли одустао и 23. маја одговорио брзојавом: „Остајем при захтјеву и условима“.

Пошто до означеног времена академик Гушић није удовољио мом гражењу, 5. августа сам против њега поднио кривичну тужбу због клевете и увреде. Окружни суд у Задру, као надлежан у овом спору, својим дописом бр. К 28/70—2 од 19. августа 1970. позвао ме је да у року од три дана исправим тужбу и да је сачиним „у форми оптужнице са свим потребним подацима које оптужница по чл. 241 мора да садржи“.

Наведени допис Окружног суда у Задру стигао је 20. августа, кад сам се налазио на годишњем одмору, па пошто ме поштар није нашао код куће, уручио га је, уз потпис повратнице, једном службенику установе у којој радим, а овај ми га је предао тек 26. августа, кад сам се вратио у Котор.

Пошто сам на крају поменутог дописа Окружног суда у Задру прочитао: „Ако пропустите рок од три дана који вам је додијељен за исправак и уређење приватне тужбе, сматрат ће се да сте одустали од гоњења, па ће се поступак обуставити“, било ми је јасно да је поступак по мојој тужби силом закона морао бити обустављен.

Будући да ми академик Гушић, не удовољивши мом захтјеву да обрзложи своју оцјену моје књиге, није пружио могућност да у вези са том његовом оцјеном водим са њиме научну полемику, те пошто сам изгубио шансу да постигнем задовољштину путем суда, а пошто сматрам да се не смијем оглушити на такву његову оцјену, налазим да је најцјелисходније да упознам научну, а и другу, јавност са својим досадашњим реаговањем, као и са дјелимичним образложењем своје кривичне тужбе. Ево тог образложења у изводима: „... Наведеним лаконским и ничим образложеним тврђењем академик Бранимир Гушић је обухватио читаву моју поменуту књи-

Шишић је о овом проблему највише расправљао и изнио низ доказа који сасвим увјерљиво говоре о веома распрострањеној идентификацији имена Гот и Славен код многих средњовјековних писаца.⁵ Шишићеве констатације у овом смислу у битности су прихватили и други проучаваоци Љетописа.

Као и осталим многобројним средњовјековним писцима, тако су и Дукљанину Готи и Славени једно те исто. На првом мјесту он то тврди и у самом наслову свог дјела, наведеном у уводу: »...libellum Gothorum quod latine Sclavorum dicitur Regnum«. ⁶ Затим ту идентификацију он потврђује и у тексту Љетописа кад каже: »... Gothi, qui et Sclavi...«. ⁷

гу, а не неки њен детаљ, чиме је он цанио тешку повреду мом имену и научном угледу. Сасвим је јасно да је он имао за циљ да оваквим тврђењем омаловажи моју књигу и да је окарактерише као посве ненаучну творевину, јер његово тврђење: „посве је научно неубичајено...“ не може ништа друго да значи него: *посве је ненаучно*. Из наведеног тврђења академика Гушића, по мом увјерењу, јасно проистиче његова намјера да ме оклевета, што такође представља и увреду моје части и мог угледа, па због тога устајем против њега код тог Суда, као надлежног, тужбом због клевете и увреде... Да би тај Суд што потпуније могао оцијенити тежину наведене ми клевете и увреде од стране академика Бранимира Гушића, на расправи ћу подијелити бројне позитивне објављене приказе, како у земљи тако и у иностранству, на моју књигу „Љетопис попа Дукљанина“, као и доказ да сам баш за ову књигу добио највеће друштвено признање СР Црне Горе — Тринаестојулску награду за науку. Сматрам да тај Суд ради потпунијег одређивања и мјерења тежине нанијете ми клевете и увреде треба да има у виду и чињеницу да је академик Бранимир Гушић оториноларинголог и антропологеограф, а да сам ја професор романских језика, признати латински палеограф и доктор историјских наука, па према томе да сам по овим својим квалификацијама могао стручно и научно сасвим мериторно ући у расправљање латинским језиком писаног литерарно-историјског списа какав је Љетопис попа Дукљанина. Са овог аспекта, наведено тврђење академика Гушића, по мом дубоком увјерењу, не садржи само елементе клевете и увреде, већ је и сасвим несхватљиво, то јест може га се схватити једино намјером да се неосновано омаловажи, и то „посве“, моја књига „Љетопис попа Дукљанина“.

Али, главни циљ изношења на овом мјесту спора који је изазван већ толико пута поменутиим Гушићевим тврђењем, није моје сујетно задовољење због осуде којом ће, а у то сам увјерен, научна јавност реаговати на неосновану и необразложену Гушићеву оцјену моје књиге, већ моја жеља да укажем на још један драстичан поступак са циљем да се по сваку цијену, па чак и по цијену клевета и увреда, негира од стране извјесних научника свако стручно, научно и документовано третирање Љетописа попа Дукљанина, а то све у одбрану многих тешких заблуда што су се нагомилале и што ће се, изгледа, и даље нагомилавати око овог нашег средњовјековног дјела.

⁴ Бранимир Гушић, н. дј., стр. 462.

⁵ Фердо Шишић, *Летопис Попа Дукљанина*, Београд — Загреб, 1928, стр. 106—121.

⁶ Славко Мијушковић, *Љетопис попа Дукљанина*, Титоград 1967., стр. 125.

⁷ Исто, стр. 128.

Име Гот код Дукљанина јавља се само у почетку његовог дјела, то јест само до мјеста гдје он изричито наглашава истовјетност назива Гот и Славен. Пошто је, дакле, истакао једначину: Gothi = Sclavi, у даљем тексту он употребљава само израз Sclavus.

Појава имена Гот само у почетку Љетописа дала је повода за, по мом мишљењу, неприхватљива тврђења, на првом мјесту Шишића и Николе Радојчића. Први од ових каже: „Поп Дукљанин идентификује Готе са Словенима само дотле, док су незнабошци, то јест док нису примили крштење, па зато говори о Готима тек у првим главама свога Летописа. Дабоме, као хришћански свештеник, он и није могао да са симпатијом говори о незнабожачким Словенима („Готима“); зато му они и јесу у то време дивљи и необуздани, а нарочито неки њихови свирепи краљеви. Али кад „Готи“ приме крст, они пре свега престају да буду „Готи“, преобразивши се у Словене, и подједно постају, као по неком чуду, благи и добри, сем ретких изузетака“,⁸ а други, Радојчић: „Како се употребљава име Гота у Барском родослову? Онако, како се могло унапред очекивати у једном извору написаном у Зети, на границама Далмације. Писцу овога извора Готи су, пре свега, појам за означавање верске припадности, многобошци су, но он их спомиње нарочито у првим главама, у којима је хтео истаћи њихово нехришћанство, али и њихову суровост“.⁹ Наводећи, поред овога и слиједиће: „... Словени су изједначивани с Готима да се понизе, а не да се прославе“, па увиђајући да је, поред осталог, и апострофација Цеделе од стране Томе Архиђакона са »nobilissimus Gothorum vir« у контрадикцији са његовим тврђењем, Радојчић се не устручава да каже да је то „... без сумње горка иронија Томина“.¹⁰ У прилог свог тврђења о пејоративном значењу израза Гот за појам Славен Радојчић каже и ово: „У Дубровнику је Готкиња значило груба, неваспитана слушкиња“,¹¹ међутим ми истичемо чињеницу да је у Дубровнику, у Котору, а и другдје, оваква слушкиња означавана и изразом Sclava, Schiava.

Наше увјерење да израз Гот, бар код Дукљанина, не може имати неки погоршани или било каква други смисао кад означава Славена, у сагласности је са тврђењем Борислава Радојковића који каже да „Ријеч Гот не може у Љетопису означавати херетика, јер Дукљанин није могао писати „спис о херетцима“ ради насладе барске омладине и свећенства.“¹² Са овим Радојковићевим тврђењем сложио се и Мошин: „Морамо споменути опаску

⁸ Ф. Шишић, н. дј. стр. 112.

⁹ Никола Радојчић, *О најтамнијем одељку Барског родослова*, Цетиње, 1951, стр. 22.

¹⁰ Исто, стр. 21.

¹¹ Исто, стр. 22.

¹² Cfr. Др Владимир Мошин, *Љетопис попа Дукљанина*, Загреб 1950., стр. 22.

Радојковића, да код Дукљанина израз Готи нема и не може имати презрив смисао херетика, јер у наслову свог дјела читаву своју државу »Regnum Sclavorum« идентифицира с Готима¹³.

Да читаво Дукљаниново дјело носи назив *Libellus Gothorum* (= *Regnum Sclavorum*), а не само један његов „одјелјак“ како тврди Гушић,¹⁴ мислим да нема потребе овдје доказивати послуже исцрпног мог говорења о томе у мом издању Љетописа попа Дукљанина.¹⁵

Али, поред наведене аргументације, академика Гушића је од његове немогуће етимолошке комбинације и исто тако немогућег његовог закључка у вези са појавом ријечи Гот у Љетопису морало одвратити и моје излагање у мом издању Љетописа попа Дукљанина, које гласи: „Појава ријечи *Gothi* као синонима за *Slavi* толико је била увријежена не само у средњем вијеку већ и касније, да се идентификовање Гота са Славенима јавља и у литератури XVII вијека. Шишић је из Орбинијевог дјела *Il Regno degli Slavi*, које је имао у рукама, и из кога је донио у свом издању Љетописа Орбинијев италијански превод, могао констатовати да се та, иначе сасвим немогућа, идентификација јавља и у XVII вијеку. Код Орбинија би, да га је у цијелости прочитао поред многобројних таквих идентификација, наишао и на ове: ». . non si può egli negare, che gli Slavi etiamdio non sieno una medesima nazione co' Goti«, »Dunque da queste autorità di si gravi et famosi scrittori liberamente si può conchiudere, che i Gothi, Visigothi, Gepidi, Vandali e Geti furono una medesima nazione Slava«, »Onde liberamente si può dire e fermamente conchiudere, che li Gothi, Ostrogoti, Visigothi, Gepidi, Geti et essi Vandali furono di nazione e lingua Slava«, comincinado prima da Gothi Slavi«, »Gothi veri Slavi« итд. итд.“¹⁶

И горња Орбинијева тврђења, наравно поред многих других аргумената, требала су одвратити и Шишића и Н. Радојчића од увјерења да би појава имена Гот у односу на име Славен код средњовјековних а и каснијих писаца могла имати неки пејоративни смисао. Наравно, овдје треба истаћи да су многи од ових писаца (међу којима не треба убрајати Дукљанина, а још мање Орбинија), помињући Славене било под именом Гот или Славен, према њима осјећали не мали презир, али сигурни смо да нико од ових није употребио назив Гот ради потенцирања тог презира, јер би им, да су и преко назива то хтјели изразити, свакако био подеснији израз *Sclavus*, који је тако жестоко сметао славенољубивом Дубровчанину Орбинију, који увијек, умјесто *Sclavus*, односно итал. *Schiavo*, пише *Slavo*, а само у наслову свог дјела

¹³ Мошин, н. дј., стр. 29.

¹⁴ Бр. Гушић, н. дј., стр. 464.

¹⁵ Сл. Мијушковић, н. дј., стр. 84 и 85.

¹⁶ Исто, стр. 82.

подвлачи у његово вријеме рабљену форму *Slavus*, односно *Schiavo*, *Schiavone*.¹⁷

На крају, враћајући се на промашену етимологију академика Гушића, наводим слиједећи текст Николе Радојчића: „Покушај Ј. Руса да у почетку Барскога родослова нађе историју Острогота од њихова кретања по Панонији изазвао је лингвистичку расправу Ј. Келемине о Готима на Балкану, о којој ја, нефилолог будући, не смем ништа рећи“.¹⁸ Да се овог Радојчићевог начела држао и академик Гушић, ми би били поштеђени од још једне заблуде у тумачењу Дукљаниновог текста.

Др Славко Мијушковић

¹⁷ Исто, стр. 83.

¹⁸ Н. Радојчић, н. дј., стр. 26.